

KRYNICA

TYDNIOWAJA SIALANSKAJA HAZETA

Adres Redakcyi i Adm.: Wilnia, Zawalnaja 7.

Redakcyja adčyniena ad 9 h. ran. da 7 h. wieč.

„Krynica“ kaštuje: na hod 6 zł.; na miesiac 50 hr.

Asobny numar kaštuje 15 hr.

PAMIACI FRANCIŠKA SKARYNY

SŁAŪNAHA DOKTARA Z POŁACKA.

U Českaj Prazie drukawaŭ
Pradwiečnaj Wiedy knihu
naš Skaryna. I tajnicu padaŭ
Piśma światoha Prostatu Narodu.
Bačkaŭščyny Miłaj
Nastūnikam Jon byŭ;
Tak wiedaŭ jak pačać jaje uzhadawańnie.
Woś Bibliju usieńku pierakłaŭ
Jon mowaj miłazhučnaj:
Niachaj siarmiažny brat

čytaje, što kazaŭ
pradwiečnymi sławami
Sam z nieba Boh.
Nie „Knihu Śmierci“ Boh pisaŭ,
a — „Knihu Mudraści j Żyćcia“. —
Žyŭ toj Narod, što pračytaŭ jaje
zachopenaj dušoj.
Skarynu Boh paślaŭ,
kab żywa pierakłaŭ
i strawaj kab padaŭ
zamučanej dušy Narodu
Światoha Ducha Radaść.
Jon spoŭniŭ dzieła.
I sławaj zahrymieła Jaho Imieńnie
miż wučanych i prostych. —
— Woś let čatyrysta,
jak Knihi Skaryny
pabačyli suświet. Prajšli jak sonca
miż wiakoŭ, sahreŭsy dušy.
Ciapier...

Pašli nam daktaroŭ,
O Boža, słaŭnych:
chto-b Knihu nam Żyćcia
addaŭ —
dušam — zniamahšym ad čakańnia!

K. SWAJAK.

DWAJNOJE ŚWIATA BIEŁA-RUSKACHA NARODU.

(25. III. 1925.)

Ad 1918 h. Bielarusy dzień 25 sakawika światkujuć jak dzień najbołšaha swajho ideału — wolnaści i niezaležnaści ũ značeńni palityčnym.

1917 h. 17 na 18 śnieśnia ũ Miensku adbyŭsia Ŭsiebiełaruski Žjezd u liku bołš tysiačy pradžaŭnikoŭ ad usich kutkoŭ Bielarusi i pryniaŭ pastanowy, abwiaščajučyja Bielarus, prynamsi ũ ahulnym značeńni, niezaležnaj dziaŕžawaj. Dakončyć swajej pracy žjezdu nia było sudžana, bo jaho razahnali maskoŭskija bałšawiki. Wypaŭniać pastanowy žjezdu i dalej ražwiwać jaho dumki wypała na dolu Wykanaŭčaha Kamitetu Žjezdu. Hety Kamitet krychu paźniej pierafarmawaŭsia ũ Radu Bielaruskaj Respubliki i 25.III. 1918 h. Bielarus abwieściŭ Niezaležnaj i Wolnaj Respublikaj.

Woš-ža hety dzień žjaŭlajecca najwialikšym bielaruskim światam, bo jon prypaminaje Bielaruskamu Narodu ab jaho najwyšejšym ideale — ab Niezaležnaści.

Sioleta da bielaruskaha Świata palityčnaha daŭčajecca świat bielaruskaj kultury.

1525 h. wialiki bielaruski wučony dr. Fr. Skaryna ũ Wilni nadrukawaŭ pieršuju bielaruskuju knižku „Apostol“. Heta wialikaje zdareńnie ũ kulturnym žyćci Bielaruskaha Narodu, choć niawiedama ũ jaki dzień, ale tak-ža było ũ sakawiku (marcy) miesiacy. Dyk što da času słušna možna zlučyć hetyja dwa wialikija fakty ũ adzin.

Ale nia tolki što da času, ale i što da ũnutranaha žmiestu ideał bielaruskaj palityki i ideał biela-

ruskaj kultury susim ciasna, a nat' arhanična lučacca miž saboj.

Rada Bielaruskaj Respubliki, składjena z najbołš wydatnych, intelihiientnych i zasłužanych prad bielaruskim narodom dziejačoŭ, 25 sakawika 1918 h. abwieściła Bielarus Wolnaj i Niezaležnaj, bo tolki takoj, haworačy pa ludzku, moža być jana ščaśliwaj i tolki takoj moža jana baranić siabie ad wiakowaj kryŭdy, ad wiakowaha ździeku.

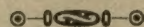
Ale, kab wolnaść i niezaležnaść zdabyć, a zda- byŭšy ũtrymać, treba być da hetaha adpawiedna pryhatawanym, ci praščiej kažućy, treba, kab Narod Bielaruski, jak taki, rozumieŭ heta i kab mieŭ swaju bielaruskuju narodnuju kulturu.

400 z liškaj hadoŭ tamu nazad Fr. Skaryna z Połacka, pierakładajućy Bibliju z mowy stara-sławianskaj, užo dla šyrokich bielaruskich masaŭ niezrozumiełaj, na mowu żywaju bielaruskuju, mieŭ na ũwazie imienna bielaruskuju narodnuju kulturu, bo rabiŭ heta, jak sam duža časta wyrażaŭsia, „dla dobra ludu pospolitaho“.

Dy kožnamu jasna, što nia ma niezaležnaści i wolnaści palityčnaj biez narodnaj kultury, a narodnaj kultury ũ šyrokim značeńni hetaha słowa nia ma biaz wolnaści i niezaležnaści palityčnaj.

Dyk słušna i lohična dwa bielaruskija ideały lučacca ũ adzin i što da času i što da žmiestu, bo jany sapraŭdy stanowią adzin sucelny narodny bielaruski ideał, katory jość metaj, da jakoj bielaruski narod imknucca pawinien, a tak-ža razam i maralnaj siłaj ũ zmahańni za hety-ž ideał hetaha-ž Narodu.

L. Mamonič.

AD. STANKIEWIČ.

DOKTOR FRANCISAK SKARYNA — PIERŠY DRUKAR BIEŁARUSKI.

(1525 — 1925).

(Praciah, hl. „Kryn.“ Nr. 11).

V. Skarynaŭskija druk i Prazie i ich asabliwaści.

U Prazie, jak my užo hawaryli wyšej, Fr. Skaryna zaniaŭsia drukawańniem bielaruskich knižak. U časie miž 1517 — 1519 h. i była tut nadrukawana „Biblija ruska wyłożena doktorom Franciskom Skorinoju iz sławnaho hrada Połocka, Bohu ko čti i ludieŭ pospolitym k dobromu poučeńniu“. Pad hetkim zahałoŭkam Biblii wiedamy 22 knihi Staroha Zakonu.

Woš hetyja knihi: 1) Kniha Iowa, 2) Pritči Sołomonowy, 3) Kniha Priemudrosti Jisusa, Syna Sirachowa, 4) Kniha Ekkleziasta, 5) Kniha Piesni Piesniej Sołomonowych, 6) Kniha Priemudrosti Sołomon-

wy, 7—10) Knih i Carstw, 11) Kniha Jisusa Nawina, 12) Kniha Iudif, 13) Kniha Bytije, 14) Kniha Ischod, 15) Kniha Lewit, 16) Kniha Čiśt, 17) Kniha Wtorozakonije, 18) Kniha Ruf, 19) Kniha Sudiej Izrailewych, 20) Kniha Esfir, 21) Kniha Płač Jieriemija, 22) Kniha Proroka Daniila.

U wydawiecka-literaturnaj pracy ũ Prazie Skaryna karystaŭsia rukapisnymi knihami krajowymi, drukami Fijola, drukawanaj Biblijaj českej z 1506 h. i Biblijaj łacinskaj, a tak-ža užo značna raźwiŭšymi drukami niemieckimi. Ŭsie hetyja rukapisy i drukki byli z roznych bakoŭ patrebnj Skarynie.

Krajowyja rukapisnyja biblejskija knihi byli patrebnj Skarynie padwojna. Jany dali asnowu dla pierawodu na bielaruskuju mowu, a tak-ža pasłużyli razam i pakazykam tych miežaŭ u karystańni čużymi drukami, za jakija iści nielha, kab nie adarwacca ad rodnaha hruntu.

Iz stara-sławianskich biblejskich knih u Skaryny pad rukoj byli badaj usie, za wyniatkam knihi „Premudrość Sołomona“, „Iudif“, „Esfir“ i „Pieśni Piesniej“. Z tekstu hetych Skarynaŭskich knih widać najbołšaja zaležnaść ad Biblii Českej.

Krajowyja rukapisy, a tak-ža i drukki Fijola dali

JASČE AB KONKORDACIE.

Konkordat abo dahawor pamiž Papiežam i Polščaj, padpisany 10 lutaha hetaha hodu, šmat dla kaho byŭ niespadzieŭkaj. Nichto nie spadziawaŭsia, što Papiež i Polšča hetak skoro dahaworacca. Kali-ž dahawarylisia i padpisali, to ŭsich dziwam praniało, jak heta Papiež moh pajsci na takija wialikija ŭstupki pierad Polščaj!

Nie biaromsia sudzić dy hadać, ci hety konkordat Sojm paćwierdzić, ci adkinie — my tut ličymsia tolki z faktam padpisańnia takoha, a nia inšaha konkordatu.

Dyk wot hety konkordat pierad usim škirawany prociŭ narodnych mienšaŭciaŭ u Polšcy, a znača i prociŭ nas biełarusaŭ. My ŭžo adznačali nia raz, što hety konkordat jość niačuwanaj kryŭdaj dla biełarusaŭ ŭi sich nacyjanalnych mienšaŭciaŭ. Konkordat zabaraniaje ŭżywać biełaruskaj mowy biaz zhody polskich biskupaŭ! Konkordat pazwalaie vyhaniać ksiandzoŭ biełarusaŭ z parachwijaŭ i daje prawa polskamu ŭradu ŭmiešwacca ŭ naznačeńni ksiandzoŭ na parachwii i kali jamu jaki ksiondz nie padabajecca, to moža jaho adkinuć. Słowam hety konkordat uniasie wialikija źmieny ŭ dasiulańniaje kaścielnaje żywćio ŭ Polšcy.

Razważajućy ŭsio heta, mimawoli ciśniec- ca ŭ haławu dumka, čamu Papiež padpisaŭ hety konkordat?

Pryčyn tut jość mnoha. Treba wiedać, što Watykan (hetak zawiecca jak-by ŭrad

Papieža), choča mieć aporu na ŭschodzie Eŭropy. U centry Watykan maje aporu ŭ Aŭstryi i Niamiečynie (Bawaryja), ale dla Watykanu hetaha mała — jon idzie dalej. Dla watykańskaje palityki treba było zdabyć aporu pasiarod sławianaŭ. Čechi nia peŭnyja — tyja adkidajucca ad katalickaha kaścioła — dyk astałasia Polšč. Polskija palityki dali kaściołu materjalnyja i inšyja warunki dawoli dobryja, nawat lepšyja čym pa druhich krajoch. U hetych sprawach polskija palityki pajšli na ŭstupki pierad Watykanam. Watykan-ža z swajho boku tak-sama pajšoŭ na ŭstupki, pazwoliŭ polskamu ŭradu ŭmiešwacca ŭ kaścielnaje żywćio — i takim paradkam byŭ padpisany taki kryŭdny dla biełarusaŭ i druhich narodnych mienšaŭciaŭ u Polšcy konkordat.

Jakža-ž budziem hladzieć na heta my biełarusy?

Wiedama, z założanymi rukami sia- dzieć nia budziem, nia budziem tak-sama ŭ rozpačy klaści swajej doli, ale woźmiemsia za rabotu. Pieršym našym abawiazkam budzie pakazać našuju siłu i arhanizawanaść. Treba wiedać, što konkordat — heta zhoda dźwioch palityčnych sił: polskaj i watykańskaj. A palityka pryznaie tolki siłu (nawat u Watykanie), dzie niama siły tam niama i palityki. Dyk wot biełaruskaje hramadźianstwa pawinna wiedać, što siła i arhanizawanaść u Papy Rymskaha tak-sama štości zna- čać (moža bolejš, čym praŭda i sprawiadli- waść!) — i kali my wyjawim našuju siłu, to

Skarynie ŭzory da litarau jaho drukarni ŭ Prazie. Treba wiedać, što naahŭ pieršadruki duža ciasna ŭwiazany z papiaredziŭšymi ich rukapisami što da litarau. Uzoram dzieła wyrazki litarau zaŭsiody služyli litary ŭ rukapisach. Jakimi litarami dzie pisali, takoj-ža formy rabili litary da drukawańnia, katoryja časta da taho bywali padobnyja da rukapisnych, što na pieršy pahlad ich možna pryniać za rukapisnyja. Tak było z litarami pieršadrukaŭ łacinskich, niamieckich, francuskich i, rozumiejecca, sławianskich, z pasiarod jakich wialikim padabienstwam da rukapisau admia- čajucca pradusim knihi niemca Fijola.

Dyk niešta padobnaie treba adznačyć i ab lita- rach Skaryny. Praŭda, skarynaŭskija litary pradstaŭ- lajuć źjawišča składzienaje, jak pa raźmiery, tak i pa formie: jany nie z adnaho jakoha ŭzoru, ale ŭsio-ž litary Skaryny nosiać na sabie wyrazna śled litarau rukapisnych biełaruskich aktaŭ XVI st., z tej tolki roźnicaj, što kudy ad ich prawilniejšyja, majuć inšy raźmier, a tak-ža nikatoryja litary i ich upryhožańni majuć niamala padabienstwa da českich i niamieckich.

Aprača hetaha, rukapisnyja krajowyja knihi dali Skarynie prawapis, kiryłaŭskuju numaracyju i zastaŭki. Nia minuŭ Skaryna i drukau Fijola, kab nie

skarystać z ich. Niekatoryja padabienstwy miž duka- mi Skaryny i Fijola świedčać ab hetym.

U wydańniach Fijola spatykajecca sprobą numara- cyi na listoch, a Skaryna hetu sprobę pryniaŭ za asnowu i ŭžo ŭ jaho knihach spatykajem usie listy numarawanyja kiryłaŭskimi litarami. Raźmier litarau ahułam, a asabliwa niekatorych litarau wialikich, u Skaryny toj-ža, što i ŭ Fijola.

Zusich stara-sławianskich wydańniaŭ tolki ŭ Fijola i Skaryny ŭ kancy koźnaha addziełu i asobnaha za- hałoŭku znachodziacca dwa punkty z ryskaj: (—)

Wydańni Skaryny štukaj drukarskaj pierawyšajuć usie papiarednija stara-sławianskija duki, a tak-ža žjaŭlajucca lepšymi ad niamieckich i wenecyjańskich pačatku XVI st.

Z Biblii českiej Skaryna braŭ prykład, jak moż- na wyrażacca ahułam żywoj mowaj, a dzieła hetaha niamala jon braŭ z jaje českich sloŭ, wyrażeńniaŭ, a nawat i celych zwarotaŭ.

Biblija łacinskaja (wulgata) i niamieckaja služyli Skarynie badaj wyklučna prykładam drukarskaj šuki.

Raźmier usich pražskich knih Skaryny niewialiki: u 4° (u čačwiertku). Dyk i sam jon ich zawie „ma- łymi knižycami“.

žycio projdzie pa konkordacie i jon astaniecca tolki jak šwiedak niesprawiałości i kryudy.

My pawinny wiedać, što adna reč rym-ska-katalickaja wiera, a druhaja reč — rym-skaja palityka. Z katalickaj wieraj zmahacca nia budziem, ale z rym-skaj palitykaj, idučaj da taho, kab nas biełarusau addać na zjadań-nie endecyi — my zašiody pawinny i bu-dziem zmahacca.

Čytajučy konkordat možna lohka dašle-dzić, što tam ad pačatku da kanca jość imk-nieŋnie polskaha ūradu, kab prydušyć swaje narodnyja mienšaści. Dyk hety konkordat jašče raz pierad usim šwiatam ščwierdžaje, što sprawa narodnych mienšaściami u Polšcy — reč wielmi paważnaja, što da zmahańnia z imi ūciahnuty ūsie siły polskaha ūradu, pa-čynajučy ad prostaha palicyjanta i kančajučy ministram. Dy nia tolki ūsie siły polskaha ūradu, ale i ūsie siły polskich biskupaŭ i sa-moha Papy Rym-skaha!

Woš što značyć narodnyja mienšaści! Na wajnu z imi paklikali najbołšy maralny aŭto-rytet! Ale ci heta wyjdzie na dobraje dla Pa-pieža i dla watykańskaj palityki—my sumli-wajemsia. Skažam bolejš, što narodnyja mien-šaści buduć hladzieć na watykańskuju pality-ku, jak na swajho woraha.

Pry ūsim hetym treba skazać jasna, što konkordat kładzie wialikuju zaharodu i rubiež dla pašyreńnia Katalickaha kaścioła ū Polšcy i dalej na ūschod. I choć watykańskaja hazeta „Osservatore Romano“ ciešyć sama siabie, što konkordat maje wialikaje značeńnie dla pašyreńnia Katalickaha kaścioła na ūschodzie,

to my musim adznačyć, što heta paciecha sašsim nie na miejcy. Možna skažać napeŭ-na, što hety konkordat spyniaje na doŭhija hady dziejnašć Katalickaha kaścioła ū Biełar-usi, Ukrainie i dalej na ūschod — u samaj Rasiei.

Treba wiedać, što tolki tady moža pašy-rycca jakaja-kolečy ideja, kali jaje pašyrajuć ludzi biaz nijakich pabočnych metaŭ i pali-tyčnych wyrachawańniaŭ. Tym-časam pawodle konkordatu majuć pracawać na ūschodzie Polšcy jak-raz tyja, katoryja hety ūschod chacieli-b mocna ūziać u swaje ruki i žnišćyć tam tuju nacyjanalnuju kulturu, jakuju ūžo sabie stwaryli biełarusy i ūkraińcy. To ci-ž takaja rabota moža nawiarnuć ludziej da Ka-talickaha kaścioła? My jašče raz adkažam, što nie.

Ciapier Rym i Polšča padali ruki, kab žnišćyć narody biełaruski i ūkraiński. Štoś padobnaje my widzieli 600 let tamu z łať-šami. Tady tak-sama niemcy i Rym padali sabie ruki, kab žnišćyć łaťyski narod. I što-ž? Wiaki prajšli. Tyja niamieckija biskupy i ksian-dzy, katoryja pryjaždžali da łaťyšoŭ, kab ich nawaračwać na „niamieckuju“ wieru ūžo daŭ-no pahnili, praklatyja łaťyskim narodam, a ła-tyšy majuć ciapier swaju dziaŭšawu—i swaj-ho biskupa i Arcybiskupa.

Dyk siła narodu ūsio pieramoža!

Spadzajomsia, što i Biełaruski Narod pieramoža ūsie pieraskody, staŭlanyja jamu polskaj i watykańskaj palitykaj i tak-sama pryjdzie čas, što zdabudzie dla siabie nalež-nyja prawy.

S. K—i.

Papieža ū wydańniach Skaryny majeć wadzian-ja znaki, jak napr.: byčačaja haława, kryž čatyroch-kaniečny i inš. Hetkija znaki spatykajucca ū niekato-rych niamieckich wydańniach z 1481 — 1523 h.

Pieršy zahałožny list kožnaj knižki Skaryny abaznačany kiryłaŭskaj litaraj „az“, prybrany hrawiu-raj, pad jakoj žmiaščajecca zahałožak knihi z paka-zańniem na pierakład knihi Skarynaj z Połacka. ūsio heta nadrukawana zahałožnymi litarami i choraša ūbrana.

Jość tak-ža ū pražskich wydańniach Skaryny mnoha zastawak. Rod svoj jany wiaduć ad sławian-skich rukapisnych i drukawanych wydańniaŭ. Zastaŭki Skaryny byli wialikija, z čaławiečymi figurami i z her-bam Skaryny, pradstaŭlajučym sonca, prykrytaje mie-siacam u siaredzinie, i zastaŭki małyja, jak liniejki z biełymi rysunkami na čornym fonie z krasak i liščia.

Nakaniec uspomnim ab“ najbołš cikawaj asabli-waści pražskich wydańniaŭ Skaryny — ab hrawiu-rach, pradstaŭlajučych roznyja biblejskija sceny. Z stara-sławianskich knih tolki „Oktoich“ Fijola ma-je adnu hrawiuru Ukryžawańnia. I sam zwyčaj i rabota ūziaty ad niemcaŭ. Metu hetych hrawiur pajaśniaje sam Skaryna hetak: „Kto-by kak mieži prostymi

ludmi bratii mojej chotieł jasnieje razumieti ja-kowym obyčajem był chram oudiełan Kiwot, Stoł, Trebnik i Rizy žriečeskije, toje wsie wymalewa-noje niže znajdieć“. (Ischod, 4 b).

A ū druhim miejcy Skaryna ab hetym tak ka-ža: „Położił jesmi wsich knižach obrazci chramu Hospodnia i sosudow Jeho, i domu Cariewa... A to dla toho, aby bratija moja Ruś ludi pospoli-tyje čtući, mohli lepiej razumieti“. (Carstw, 119 b).

Pieršaj knižkaj, wydanaj u Prazie Skarynoj, byŭ „Psałtyr“ 1517 h. U pradmowie da „Psałtyra“ Skaryna prad usim abjaśniaje metu wydańnia hetaj knihi, ka-žučy: „dietiem małym počatok wsiakoje dobroje nauki“. A ū pradmowie da ūsiaje Biblii Skaryna ab Psałtyry hetak hawora: „choščešili umieti Hramatiku ili porusky howoriačy Hramotu ježe dobrze česti imowiti ućić, znajdieš Wzupołnoje Biblii Psałtyru čti jeje“. Z hetaha bačym, što Skaryna svoj Psałtyr praznačaje, jak padručnik, dla wučeńnia hramaty. He-tak pastupajučy, chacieŭ Skaryna dahadzić imienna swajmu Biełaruskamu narodu, jakomu Psałtyr byŭ pieršaj knižkaj i dzieła wučeńnia hramaty, dzieła malitwaŭ ū roznyh čaśie i dzieła duchoŭnaha piajańnia i čytańnia. Ni adna z knižak sw. Pisańnia nia była

My żywiom dla sonca, my żywiom dla śmiechu,
 a nie dla pakuty, nie dla horkich šlozl
 Braćcia! My żywiom dla śmiechu,
 nas wučyŭ śmijacca na ziamli Chrystos!
 My radziliš tolki, kab pabačyć sonca,
 kab pjanieć ad pachu kwietak i trawy...
 Braćcia! My radziliš dla žyćcia, dla sonca
 kab ŭzdymać u nieba postać haławy. —
 Žyć tak wielmi prosta: Tolki wiedać treba,
 što samomu prostym nieabchodna stać;
 Być zusim spakojnym za kawałak chleba,
 ŭsio spakojna bačyć, ŭsio błaħasłaŭlać...
 I tady nam sonca začaruje pole, —
 abaŭjuć pramieŭni łaskaju paciechi,
 Budzie naša šwiata, šwiata našaj woli.
 Bracia! My żywiom dla sonca, my żywiom
 dla śmiechu.

W. Sumny.

Praha, 1925 h.

Naša Redakcyja atrymała krychu wiestak ab biełaruskim maładym pieśniaru, jaki padpisywaŭ swaje wieršy pseŭdonimam M. Aroł. Praŭdziwaje imia i proźwišča Aroł — Ściapan Pietelski. Drukawaŭ jon swaje wieršy jašče prad wajnoj u biełaruskaj „Našaj Niwie“. Rodam Aroł z m. Haradka-Biełastockaha, skončyŭ carkoŭnuju wučycielskuju školu ŭ m. Jałauka, Wołkawyskaha paw. u 1909 h., dzie i byŭ wučycielem u narodnaj škole. Pamior, jak kažuć jaho rodnyja, ŭ 1917, ci 1918 h. na Ukrainie z tyfusu, majućy 28 h. ad rodu.

ŭ takoj pašanie i tak pašyrana siarod Biełaruskaha narodu, jak Psaltry. Dyk dzieła hetaha Skaryna nasampierad wydaŭ hetu knižku, a wydaŭ jaje ŭ moŭie stara-sławianskaj: „nie rušajućy samoje psaltry niwčemže“. Nie narušajućy ni ŭ čym, widać, dzieła taho, kab nie adstrašyć masaŭ roznymi nawinami ad pieršaj drukawanaj knižki.

Adnak, Fr. Skaryna, jak my dobra ŭžo jaho wiedajem, nia byŭ zwyčajnym wydaŭcom knih, ale byŭ zachoplenny idejaj dać Biełaruskamu narodu Bibliju ŭ jaho biełaruskaj mowie. Dyk i ŭ Psaltry, choć u asnowu pakładzienny tekst stara-sławianski, ŭsio-z Skaryna ŭwioŭ sa swajej ahulnaj idei, heta jość: słowy biełaruskija, zamianiajućyja niezrozumiełyja dla šyrokich masaŭ słowy stara-sławianskija.

Woš što Fr. Skaryna kaža ŭ druhoj čaści swajho pradstolija da Psaltry: „położil jesmi naboclech niekatoryja słowa dla ludiej prostych ruskim jazykom, što katoroje słowo znamienujeć“.

Dla przykładu woš niekatoryja biełaruskija słowy, ŭstaŭlenyja Skarynaj u Psaltry na miejsca stara-sławianskich i hreckich:

wćinił, ućnił (zamiest stworil)
 wsieħda „ wynou,

DA NAS PIŠUĆ.

JAK MY DABIWAJEMSIA RODNAJ ŠKOŁY.

w. Piradoły, Dzišnienskaha paw. Prašu ciabie daražeŭkaja „Krynička“ raźniasi na swaich srebrnych strujkach naša hora, našy biazwychadnyja toŭpaŭnie i biehaninu na adnym miejscy. Jak tolki pryjšła wo sień i sialanie dawiedalisia, što možna adčynić swaju rodnuju školu, sialanie našyja zawarušylisia, sabrali schod, vybrali paŭnamocnika Kaściuka Łabuŭku, zrabili pryhawar na adkrycie školy, na jakim padpalisia bački 43 dziaciej; hramadzki sołtys Aroł padpisy zawieryŭ; wojt hm. Plissa Hryharowić podpis sołtysa zašwiedčyŭ, — ŭsio jšto jak pa maśle, my ŭžo ŭsie radawalisia. Padali pryhawar Inspektaru ŭ Hłybokim. Jon wietliwa pryniaŭ i kazaŭ, što adkaz prydzie da wioski. Čekali dwa miesiacy. Nam Školn. Rada ŭ Wilni i wučyciela wyznačyła niejkaha Astopčyka. Dziakawać Bohu ŭsio jość, adnahó tolki nia ma — heta dazwołu. Tak dačakalisia my Kalad, cho-dziaćy da Inspektara, dy pišaćy listy ŭ Školn. Radu. Až narešcie atrymliwajem. Wy dumajecie, bratočki, što dazwoł? Nie — instrukcyju na adčynieŭnie prywatnaj školy. My iznoŭ zawarušylisia, prywiazli wučyciela, (jon ad nas niedaloka — 50 wiorst). Zhadzili jaho pa 4 zloty ad wučnia i našy charčy, naniiali chatu, ŭsio zrabili jak patrebna. 15 studzienia adastali zakazn. listom u Školnuju Radu ŭ Wilniu. ŭsio prapała. Až niejak wučyciel uwidzieŭ raz paśla Miatłu, dy pytaje, a toj kaža: „Wam ŭžo daŭno ŭsio wysłana“. Praŭda, cierz tydzień prysłali, ale nie dazwoł, a kab tolki arhanizawać školu, što ŭ nas ŭžo było зробlena 14 studzienia. Wučyciel pryjšoŭ piechatoj da nas i prynios 15 knih, ale razačarawaŭšysia, što nam nia wysłali dazwołu na školu, iznoŭ pajšoŭ biadak damoŭ. A ciapier my nia wiedajem, što dalej budzie z našaj sprawaj.

Piradolski Niadbajła.

izorwati	„	iziati,
narody	„	jazycy,
woulicach	„	stohnach,
počto	„	wskuju,
s'zadu	„	wsplac,
chulenije	„	haždienije
dobro sotwori dobrim	„	oubłazi błaħym i inš.

Znača ŭ asnowu Psaltry Skaryna pałażyŭ tekst stara-sławianski, prytarnawaŭšy jaho hetak da razumieŭnia „prostych ludziej“. A prytarnawaŭ jon tekst stara-sławianski nia toj, dzie niazwyčajna mnoha sloŭ niezrozumiełych, jak sławianskich, tak i hreckich, ale tekst ŭžo zbiełaruščany z XV—XVI st.

Astajecca ciapier nam pryhledzicca choć krychu bliżej da Skarynaŭskaj Biblii, zložanaj, jak wiedajem, z 22 knih Staroha Zakonu.

Fr. Skaryna na pačatku koźnaj knižki źmiaščaŭ swaje ŭłasnyja pradstolii i niekatoryja časam inšyja dadatki. Hetyja pradstolii i dadatki pakazujuć nam Skarynu nia tolki jak wydaŭca i pierakładčyka, ale tak-ža i swajho rodu literata.

Hetyja pradstolii, „Prjedostlowije“, abo časam „Priedmołwa“, Fr. Skaryna źmiaščaŭ prad koźnaj knižkaj. U pradmowach hetych haworycca ab źmieście

NIAMA DURNIAŨ.

Niestaniški, Świacianskaha paw. I ũ nas ludzi nia dremiać — pačynajuć kratacca kala rodnaj sprawy. Tolki biada, što pany dy ksiandzy miašajuć dy putajuć.

Daŭniej jak naŭsja biełarusy siadzieli spakojna, to i jany siadzieli cicha, a ciapier, jak pačala da nas dachodzić „Krynica“, to i naŭsja „palaki“ zawarušyliśia i tak-sama razdajuć hazety. Ale jakija hazety jany razdajuć? Najbolej „Głos Wileński“. My spačatku dumali, što heta hazetka ništo sabie, bo praŭdu kažućy, tam narysawany dwa kaścioły i Matka Boska, ale pawoli raskumiakali, što tut niešta niadobraje, bo nie našaha brata jana baronić, ale panoŭ, a biełarusau u bałota tapče. Ehe, dumajem sabie — dyk wot z jakimi chitrykami pany da nas stali padjażdžać, užo na kaściołach dy na Matcy Boskaj pačali spekulawać, narysawali na swajej panskaj hazecie światyja rećy i dajuć našamu ciomnamu čaławieku, kab čytaŭ! Nie panočki, užo raz nas ašukaŭ Witas kali pry hałasawaŭni parażwiešwaŭ aŭiśki z Matkaj Boskaj dy z litanijaj, šmat kaho tady zduryŭ, ale ciapier nia toje! Užo nas trudna ŭziać na takija štuki. Kab wy ciapier niawiedama što rysawali na wašych hazetach, to užo nas nie ašukajecie, bo i my ciapier wiedajem, dzie praŭda, a dzie niapraŭda.

Tolki serca balić, što naŭsja ksiandzy nia lubiać biełarusau, a paddzierżywajuć panoŭ i ichniuju palityku. Ksiandzočki, ci nie para užo apomnicca?

Za ŭtraśni.

SPRAWA JDZIE, ALE PAMAHAĆ TREBA.

Baranawičy. Chaj rodnaja „Krynicka“ ŭsiudy pływie j zdarowaju dumkaju ciomnyja hałowy poić. Pytaŭ ja siaho-taho, jak padabajecca „Krynica“ — ŭsie naciešycca nia mohuć. A užo „Hutarki Staroha Dzieda“ tak upadabali, što dačakacca ich nia mohuć. To-ż užo tałkowy, to hałouka! Kab jaje Boh acaliŭ na hadkoŭ sto takuju!

Jak-by dobra było, kab jon jak-najčaściej i naj-bołš z nami hutaryŭ.

Što datyčycca deklaracyjaŭ ab školach, dyk u nas nia inačaj, jak treba sumyśla prysłać ludziej z centru, dy dać piaro ŭ palcy, dy ŭziać za ruku i tady skazać — padpiswajsia, bo samym ludcam zrabieć heta ciażka.

My tut, što možam-robim. Chaj pasły naŭsja nia śpiać!

Rabota pawinna iści nia tolki tak-sabie, zdalok, ale treba ŭwajści ŭ kożnuju chatu, dy ŭsio rastalkawaci kożnamu.

Što rabić pa miastoch, dzie niby-to „Inteligencja“ miaščanskaja, katoraja za polskaściu ŭhanajajecca? Jak tut dzieła pačać?

U nas, u Baranawičach, dyk takaja Galileja razgalileiłasja ŭ školach, što nat' žydy pišuć, što „mowa ojczysta ich polska“. Dyk usialak bywaje i z biełarusami. Tymčasam astawajciesia zdarowy i ščaśliwy.

Baranawiec.

KSIONDZ PROCIŨ NARODU.

Subotniki, Wałožynskaha paw. Naša parachwija i hmina adnalita katalickaja i biełaruskaja, za wyniatkam žmieŭki polskaj ślarchy i panoŭ abšarnikaŭ. Na žal nia majem dobraha katalickaha ksiandza, katory-by pawioŭ swaich parachwijan tak, jak wučyć Ewanhelija Chrystusowaja. Ciapieraśni naś probašć Ks. F. Żebroŭski aproč nawuki Chrystusowaj uznaje i nawuku niejkej arhanizacyi polskich endekaŭ i prapawieduje hetu endeckuju nawuku blizu bolš čym Światuju Nawuku Chrystusowu. Naŭsja parachwianie, aproč panoŭ abšarnikaŭ i aptekara, nawuki endekaj nia pryznajuć, dyk z hetaj pryčyny i wiadziecca ŭ nas užo niekalki hadoŭ baračba parachwijan z probaščam ks. F. Żebroŭskim.

Dziakujućy hetaj niby-to niawinnaj baračbie mnohim traščeli i traščać łaby; zmahalniki prociŭ hetaj endekaj nawuki, naŭsja tutejšyja baračbity, ščyryja patryjoty biełaruskaha sialanstwa, Michał Soroko, Jazep Jakoć i Janka Paźniak byli zapiranyja ŭ turmu, prašledawany i ciapier prašledujucca roznymi sposabami: Michał Soroko roznymi chitrykami endec-

kniżki ŭ ahułnych słowach, ab padziele tekstu knihi i ab značeŭni jaje dla ludziej. Nia budziem pieralićać tut usich uspomnienych Skarynaŭskich pradmowaŭ; dla prykładu žmiaščajem tut častku pradmowy da pieršaj knihi „Iowa“, ab značeŭni i karyści katoraj woś što kaža Skaryna: „**Wsiakomu čaławieku potreba česti ponieże jest ziercało žycija našeho, lekarstwo dušewnoje, potiecha wsiem smutnym, nabołei tym oniże suć w biedach i wnlemoščach położeny. Protoż ja Fracišek Skorinin syn Społocka Wlekarских naukach Doktor, znajućy sieje iże jeść naiwyššaja mudrość Razmyšlenije smierci ipoznaniye samoho siebie iwspominaniye napriiduščije rieči. Kazał jesmi tisuti**“ i h. d.

Padobnyja pradmowy Skaryna žmiaščau na pačatku pieršych šaścioch knih, ničoŭha, adnak nie haworaćy ab Biblii ŭčelaści i nie zwaračajućy ŭwahi na ŭzajemnyja adnosiny miż saboj paasobnych kniżak.

I tolki, wydajućy 4 knihi „Carstw“, Skaryna pieršy raz zakranuŭ žmieŭst ahułny ŭsiej Biblii, dziełaćy jaje na 4 čaści: „**Knihi iże pišuć nauku i sudy bożija**“ (legales), „**iże pišuć dieła bywšaja i letopisanija**“ (historiales), „**omudrosti orazumie ponauce**“ (sapienciales), „**proročestwa**“ (prophetales).

Taki padzieł Skaryna začarpnuŭ z pradmowy św. Hieronima da tych-ža knih Carstwaŭ.

Aprača hetaj wialikaj ahułnaj pradmowy da knihi „Carstw“, Skaryna žmiaščaje jašče karotkija pradmowy da kożnaj knihi, apiswajućy karotka žmieŭst kożnaj z ich.

Dalej, pačynajućy z knihi Jisusa Nawina i da kanca, Skaryna žmiaščaje takija-ż pradmowy, z tej tolki rożnicaj, što ŭwodzić u ich nowy sposab wyjaśnieŭnia niekatorych apisaniŭ Staroha Zakonu. Hety nowy sposab, jak ab im sam Skaryna kaža: „**duchownoje razumiejuci**“, asnowywajajecca na parallelach, heta znača, što sceny (niekatoryja apawiadaŭni) Staroha Zakonu razumiejucca, jak fihury, jak peŭnaje padabienstwa da apawiadaŭniaŭ z Nowaha Zakonu, asabliwa ŭ adnosinach da asoby Chrysta.

Usie pražskija knihi abaznačany hodam, kali jany wyjšli.

Aprača pradmowaŭ, u Skarynaŭskich wydaŭniach u Prazie znachodziacca jašče niekatoryja inšyja dadatki. Da liku takich dadatkaŭ, duża ważnych u značeŭni literaturna-histaryčnym, naležać wieršy Skaryny. Woś, adzin z ich z „Knihi Estir“:

Hutarki ab haspadarcy.

Što rabić, jak achwacicca koń?

U nas časta nia wiedajuć, što takaje achwat u kaniej. Dyk achwat — heta jość wostraja reūmatyzma kapytoŭ, pry katoraj prucianiejuc nohi i kapyty robiacca haračymi. Druhija čaści cieła astajucca saŭsim zdarowymi.

Achwat bywaje z dźwiuch pryčyn:

- 1) ad nakarmleńnia sytnym pošaram (naprykład žytam);
- 2) ad napajeńnia razahretaha kania, pakinuŭšy biaz ruchu.

Pry achwacie našyja ludzi wiaduć čym skarej kania ŭ raku abo woziara, dumajućy, što wada adciahnje ŭsiu chwarobu. Tymčasam heta praktyka nia tolki što nie pamahaje, ale moža jašče paškodzić. Dyk hetaha rabić nia radzim.

Treba wiedać, što achwat zaraz-ža treba lačyć. Kali spuścim choć adzin dzień — to sprawa prapała. Pry lačeńni treba rabić woś što:

- 1) kania raskuć i pastawić na suchoj sałomie.
- 2) puścić z šyi krywi jakija 3 kwarty.
- 3) na kapyty rabić akłady z lodu praz dźwie pary (sutki) biaz nijakaj prerwy;
- 4) nohi i kryż kaniu nacirać tonkaju miešaninaj: $\frac{1}{2}$ šklanki spirytusu kamforowaha, $\frac{1}{2}$ šklanki terpatyny i 2 łyżki lnianaha aleju;
- 5) dać kaniu na pračystku $\frac{3}{4}$ (try čwierci) funta baŭberskaje soli;

6) praz uwieś čas lačeńnia dawać lohki pošar (siena, wotruby);

7) pačynajućy ad treciaha dnia chwaroby wadzić kania pa trawie abo pa piasku paru razoŭ na dzień pa jakoj hadzinie.

Wot i buduć usie damawyja leki. Kali hetyja leki buduć spoŭnieny akuratna, to jość nadzieja, što koń wyzdarawieje zusi.

Tolki treba pomnić, što:

1) pry lačeńni kiepskim i niadbałym moža zawiaccisia hnoj u kapytach i nawat adstanie cely

roh kapytny. Kali-b hetak stałasja to treba adstaŭšy roh u padešwie wyrażać i rabić što dnia pramywańni (prosta kažućy—kupać nahu ŭ jakim čystym caberku) čystaj ciopłaj wadoju, damiešwajućy tudy kreoliny abo lizolu. Pašla nahu treba dobra abandažawać i wielmi čysta dziażać.

2) Achwat — heta jość takaja chwaroba, što kali nia projdzie praz niekulki dzion — to astajecca niawylačymaju.

Wot i buduć tyja sposaby i rady, jakimi možna ratawać kania pry achwacie.

Haspadar.

Z Bielaruskaha žyćcia.

Z Bielarusi pad Polščaj.

Światkawańnie Skarynaŭskaha jubileju. Uradam Biel. Nawukowaha T-wa ŭłożana akančalna prahrama ŭračystaje akademii ŭ 400-yja ŭhodki zakładziniaŭ pieršaje drukarni ŭ Wilni bielaruskim humanistam Franciškam Skarynaj.

Akademija adbudziecca 25 sakawika (marca) ŭ 8 hadz. wiečara ŭ sali Bielaruskaje Himnazii (Wostrabramskaja 9). Paradak dnia hetki: 1) ŭstupnoje słowa staršyni Biel. Naw. T-wa A. Łuckiewiča; 2) prywitalnyja pramowy žadajućych; 3) referat paśla Br. Taraškiewiča na temu: „Wiek Skaryny“; 4) referat paśla Ks. Ad. Stankiewiča: „Żyćcio i praca Fr. Skaryny“; 4) začynieńnie schodu staršynioj.

Prywitańnie z Ameryki. Bielaruskija emihranty ŭ Amerycy, zarhanizawanyja ŭ Bielaruskim Nacyjanalnym Tawarystwie ŭ Čykaho, pašli prywitańnie bielaruskim paślam u polskim Sojmie za toje, što tyja jduć popleć z rabotnickimi i sialanskimi pracuńnymi masami.

Telehrama kančajecca prywitańniem palityčnym wiaźniami — bielarusam i hetkaj zajawaj:

„Budźciewytrywałymi i adważnymi! My paśpiašym z maralnaj i materjalnaj dapamohaj!“

majuć zahaloŭny list i Kiryłaŭskuju numaracyju listoŭ i padzieleny na niekalki asobnych kniżak. (Apostol 4 kn. Małaja Podorożnaja kn. — bolš za 25 kn.).

Wilenskija wydańni Skaryny majuć mienšyja litary ŭ tekście, čym pražskija. Pražskija litary tekstu służyć wilenskim za litary wialikija.

Spatykajucca tak-ža i nowyja wialikija litary ŭ wilenskich wydańniach, u ramkach.

Spatykajecca ŭrešcie litara C z rysunkami, roz-naja ad pražskich, padobnaja da paźniejšych Zabłudaŭskich i Mamoničaŭskich.

Tolki ŭ Wilenskich wydańniach znachodziacca niewialikija hraviury i zastaŭki, jakija Skaryna sam nazywaje „zastawicami“.

Hetyja prykrasy da wilenskich Skarynaŭskich wydańniaŭ całkom padobny da takich-ža niemieckich, wenecyjanskich i inš. zachodnia-eŭrapejskich. Uschod-niaha, wizantyjskaha ŭ ich nia ma ničoha.

Paznaŭšy choć ahulna hety wonkawy bok wilenskich Skarynaŭskich wydańniaŭ, pryhladzimsja da ich boku ŭnutranaha, idejnaha.

Ab paradku raźmiaščeńnia matarjału ŭ „Apostole“ Skaryna sam hetak kaža: „Dokonana jest sija

kniha zowiemaja apostol, jeże zamykajet wsobie naipierwiei dieanija apostolskaja. Potom posłani-jej swiatych apostol, sobornych siedm“.

Wilenski „Apostol“ Skaryny — heta pieršaja drukawanaja kniżka na ziemiach bielaruska-litoŭskich i ahułam na ŭschodzie Eŭropy.

U asnowu Wilenskaha „Apostola“ tak-ža, jak i ŭ asnowu pražskich wydańniaŭ, pakładzieny tekst stara-sławianski. Ale, nia hledziaćy na hetuju asnowu, wilenski „Apostol“, jak i druki pražskija, maje niamala i čysta bielaruskaha elementu. Kožnuju asobnuju časć Apostola Skaryna papieradźaje pradmowaju, ab sabie, adnak, ničoha nie ŭspaminajućy.

Skaryna ŭ paślasłoŭjach svoj „Apostol“ zawieć „wykładom“, heta znača — zaličaje, jak i Bibliju, da pierakładzienych na bielaruskuju mowu, a heta dzieła taho, što jon niezrozumiełyja dla šyrokich narodnych masaŭ stara-sławianskija i hreckija słowy i wyrażeńni pierakłaŭ na mowu bielaruskuju.

Blizu ŭwa ŭsiech stara-sławianskich tekstach „Apostola“, jak rukapisnych, tak i drukawanych u XVI st. spatykajecca mnoha sloŭ hreckich. U Skaryny ŭsie jany zamienieni bielaruskimi.

Lekcyja. U niadzielu 15.III siol. h., a hadz. 3^{1/2} p. p. ũ sali Bielar. Himn. (Wostrabramskaja 9), była pračytana p. R. Astroŭskim lekcyja na temu: „Kosmohoničnyja hipotezy“. Lekcyja arhanizawana ũradam Bielaruskaha Studenskaha Sajuzu.

Z Źyćcia moładzi. Wučnioŭskaja Rada Wil. Biel. Himnazii zarhanizawała ũ subotu 14.III 1925 h. ũ prysutnaści p. Dyrektara literaturny wiečar. Byli zaprošany kiraŭnictwam Wuč. Rady našy maładyja piešniary i razam z hetym, kaleh i pa laŭcy. Fr. Hryškiewič wučań VII kl., Chw. Iljašewič wuč. VI kl., M. Piaciukiewič wuč. VI kl. i A. Sałahub wuč. V kl. — dziela pračytańnia swaich tworaŭ.

Pašla pračytańnia koźnaha asóbnaha tworó moładź krytykawała jaho i wyjaŭlała tyja zahany, jakija byli zaŭważany prysutnymi. Treba adnak skazać, što twory dosyć dobryja, chacia da peŭnaj miery jość niedachwaty rozných charaktaraŭ.

Asabliwa Źwiarnuli na siabie ũwahu twory A. Sałahuba. Tak-sama dobry wierš M. Piaciukiewiča „Da centru“, a samaje cikawaje — heta jaho satyra „Na dziaŭčat“.

Wiejmi pažadana-b było, kab Wuč. Rada čaściej arhanizoŭwała takija wiečary, dziela taho, što tut wučni razwiwajucca ũ samastojnaj krytycy, što wielmi karysna dla budučych našych maładych krytykaŭ.

Z Radawaj Bielarusi.

Bielaruskasći nie pieranosiać. Woš što ab hetym piša „Saw. Biel.“: „Sprawa bielarusizacyi ũ našym Łahojskim (Mienščyna) rajonie idzie wielmi šparka ũpierad“.

Zajdzi ũ klub, ci chatu-čytalniu, dyk adrazu ũbačyš hetu „šparkasć“. Ubačyš jak usie ścieny zawiešany plakatami, nia dumajcie, što bielaruskimi!... Nie, pa rasiejsku pryhažej, a što naša bielaruskaja mowa?

— Da, ja jejo nienawižu, — kaža adzin z adpawiednych rajonnych pracauńikoŭ: „ona hrubaja“.

— Čto učić bieloruskij jazyk? — kaža druhi, —

da eto głupaja wydumka, ja nie budu, opredielonno, lučše ujeđu w Rossiju.

I padobnych sloŭ pačuješ skolki chočaš.

Praŭda, ũ apošni čas sawieckija pracauńiki, pačuŭšy, što ũstanowy skora pierachodziać na bielaruskiju mowu, trochi zawarušylisia, stali chadzić na zaniatki ũ Bielaruski hurtok, na jaki raniej i nia dumali.

Ale jak jany wiaduć siabie na zaniatkach hetaha hurtka?

Poŭnaja zala huku, śmiechu.

— Kak budiet nazywaćsia po bieloruski točka? — pytaje adzin.

— Kropka, — adkazwajuć jamu.

— Kopka, knopka, kropka, cha, cha, cha, kropka, što za kropka, što za „kropka“, što za „koska“ i h. d.

Koźny bielaruski wyraz padymaje kuču śmiechu. Wiadoma, što pry takich abstawinach daloka nie siahniesz.

Miascowyja arhanizacyi hetak sama mała zwa- ročwajuć uwahi.

Kali byŭ zarhanizawany bielaruski literaturna-ha- zetny hurtok, dyk miascowyja pracauńiki, jakija pa- winny byli padtrymliwać jaho, rabili naadwarot.

Byli wypadki, što znajdzienaj u adnaho papa historyčnej knižki pra našu miascowaść, dziela hurtka nie dawali, razy dwa pryšłosia dastać, a pašla dzie jana dziełasja—niawiedama, jak u wadu ũtanuła. Hur- tok musiŭ razwalicca, bo niemahčyma było pracawać.

Byli wypadki, kali tawaryšča, jaki napaminaŭ, što treba dabyć bielaruskich pjes, dy stawić pa bie- łarusku spektakl, nazawuć „nacyjanalistam“.

Heta ũ centry rajonu, ũ Łahojsku.

A jak u wioscy? Tam znoŭ nia lepš. Woźmiem, jak pieršaha prawadnika kultury, školnaha pracauńika.

Paprobuj zajści ũ szkołu i pačuješ hutarku na- staŭnicy (jakich najbołš) da wučniaŭ tolki pa rasiejsku.

Nia hledziačy na toje, što wučenie ũ škole pa- winna być na bielaruskaj mowie, matčynaj mowie, wučni choć i trymajuc bielaruskija knižki, ale hutarku čujuć pa rasiejsku.

Woš, niekatoryja z ich:

skarbom	zamiest: hazoju,
čorny	„ nihier,
namiesnikom	„ anfipatom,
władariewi	„ ihiemonu,
stawiciel	„ architiekton,
mowceju	„ ritorom.

Niamala tak-ža jość u „Apostole“ sloŭ i wyra- żeńniaŭ stara-sławianskich, tak-ža zamienienych bie- łaruskimi.

Mieŭ tak-ža pad rukoj Skaryna, drukujučy „Apo- stoła“, i tekst česki, bo jość ũ im, jak i ũ Biblii, če- skija słowy i celyja wyrażenii.

Aprača „Apostola“, wydaŭ Skaryna ũ Wilni, jak my ũžo ũspaminali, „Małuju Podorožnju Knižicu“. U skład hetaj knižycy ũwachodziać: „Psałtyr zupo- naja, Časosłowiec, Akafisty i Kanony, Šestodie- nec kratkii, Swietci kratkije i poskalija na mno- ho leta“.

Hetaja piataja składowaja čaść knižycy „Pascha- lija“ da siańnia niawiedamaja. A dziela hetaha nia-

wiedamy i hod wydańnia „Padarožnaj Knižycy“. Z Paschalii možna było-b dabicca akuratnaha času wydańnia knižycy. Ale ũsio-ž hety čas prypadaje bołš- mienš tak-ža na 1525 h.

Adkul taki nazoŭ? Mahčyma — adhetul. U čas spynieńnia Skarynoj u Prazie drukarskaj dziejałnaści (1519—1520), u Wenecyi pajawilisia try nowyja stara- sławianskija knižki: „Słužebnik“, „Psałtyr“ i „Molitwo- słow“ wiadomaha baŭhara-serbskaha drukara Božyda- ra Wukowiča. Skaryna widać byŭ z hetymi wydań- niami znajomy, a asabliwa z Malitwasłowam. Hety Malitwasloŭ duža nam prypaminaje „Małuju Padaro- žnju Knižycu“. U paślasloŭi da Malitwasłowa Wuko- wič miž inšym kaža, što jaho možna nawat brać z saboju ũ darohu. Skaryna swajej knižycy nadaŭ charakter knižki da nabaženstwa dla šyrokich masaŭ. Widać heta jak z samoha składu jaje, tak i z nazowu.

Psałtyr, što ũwajšoŭ u skład „Małoj Podorožnaj Knižycy“, duža mała čym roźnica ad pražskaha. Nie haworačy ũžo ab inšych litarach, ab inšym prawapi- sie niekatorych litarau, u Wilenskim Psałtyry Skaryna prapućiuć „Hławy na bociech“, a tak-ža i abjaśnieńni niezrozumiełych sloŭ „ruskim jazykom“. Zatoje ũ tekście „Psałtyra“ astałosia niamala abjaśnieńniaŭ

Adna nastaŭnica ũ hutarcy z adnym dziadźkam paprasila jaho, kab jon hawaryŭ pa rasiejsku, bo pa biełaruskiju jana nie rozumieje. Kali dziadźka zapytaŭsia, jak-ža jana wučyć dziaciej pa biełaruskiju, — pačuŭ adkaz:

— Zadam pa knižcy, a što samoj nieabchodna, krychu padhatoŭlu.

Druhi prykład: da nastaŭnicy pry ahladzie skoł školny inspektor ŭziaruŭsia pa biełaruskiju: „Na jakoj mowie wy wykładajecie”? Jana, nie zrazumieŭszy, prykinułaŭsia, što nie dačuła i, pakul jon nia spytaŭ pa rasiejsku: „Na kakom jazykie wy priepodajotie” — nia čuŭ adkazu.

Kali wiaskowy dziadźka zwaračwajecca da nastaŭnicy, dyk musić błać, šukać niewiadomych jamu sloŭ rasiejskich, kab jak niebudź uhadzić skazać nie pa biełaruskiju.

Woś niekalki życiowych faktaŭ, a padchadzających na koŭnym kroku.

Para ŭžo ūsim našym, jak saw. pracuŭnikom, tak i školnym pracuŭnikom, wykinuć z haławy dumku „rusyfikacyi”...

Ad siabie možam dać, što sapraŭdy ŭžo wialikaja para spynić abmaskaliwaŭnie Biełarusi, choć-by i dzieła taho, što bez adradžeŭnia biełaruskaj narodnaj kultury, badaj niemahčyma wyzwaleŭnie socyjalnaje pracuŭnaj Biełarusi.

Žmieny ũ Kanstytucyji Radawaj Biełarusi.

Jak pišuć polskiju hazety, na adnym z astatnich zaŭładaŭniaŭ Centralnaha K-tu Biełaruskaj Kamunistyčnaj partyi pryniata pastanowa, jakaja ŭwodzić paważnyja žmieny da Kanstytucyji Radawaj Biełarusi. Pamiž inšym pastanoŭlena, što Biełaruś u koŭny čas moža wyjści sa składu SSSR (Sajuznych Socyjalistyčnych Sawieckich Respublik).

Tyja-ż polskija hazety zaznačajuć, što hetaja pastanowa ŭjaŭlajecca adbićciom biełaruskaha niezaleŭnickaha narodnaha ruchu, jaki što-raz to pašyrajecca i pahłyblajecca siarod šyrokich biełaruskich masaŭ.

Adnak ci sapraŭdy pryniata takaja pastanowa, napeŭna dahetul niawiedama.

z Praŭskaha Psaltry, a niekatoryja sloŭy Skaryna inakš abjaŭniaŭ tut, jak u Praŭskim Psaltry.

Astalnyja čaści „Mał. Podor. Knižyca”, dzieła taho, što pradusim ŭjaŭlajucca malitwiennikam, — mowaj swajej naležać da drukau stara-sławianskich. Adnak, Skaryna i ich prybližiŭ da żywoj biełaruskaj mowy, ŭwodziacy ŭ ich mnoha nowych sloŭ i wyrażeŭniaŭ zamiest stara-sławianskich.

U hetych kniŭkach spatykajucca takija sloŭy i wyrażeŭni z biełaruskaj mowy, ŭwiedzienyja Skarynoj: „lepši wsiech twariei“, „na tobie Christos ŭełči poŭiwał“, „nad rozum čołowiečii“, „kochaŭnia“, „znajdieć“, „w dobrotliwosti“, „lepši“ i h. d.

I tak, zasnawaŭszy drukarstwa dla Biełarusi, a tak-ža i dla ŭsiaho sławianskaha ŭschodu, daŭszy ŭ ruki Biełarusi najpatrabniejšuju ŭ tyja časy drukawanuju kniŭku ŭ mowie, prybliŭžanaj da mowy żywoj biełaruskaj, — Skaryna, z wiadomych bołš-mienš pryčyn, naŭal, spyniŭ swaju wialikuju pracu na ziemiach biełarуска-litoŭskich.

(Dalej budzie).

Z USIAHO ŚWIETU.

Polšč astatnim časam duŭa mnoha mieła kłopotu z niemieckim damahaŭniem žmieny polska-niemieckich hranic. Ale Liha Narodaŭ, jakoj niadaŭna adbŭlosia pasiedzaŭnie ŭ Ženewie, ŭwaja, što z pieramieny hetych hranic moža wyjści mnoha čaho niespadziawanaha i zahadwaje niemcam i dalej siadzieć spakojna. Niemcy-ż wyprabawaŭszy takim čynam, chto za imi, a chto protiŭ ich, takŭa supakoilisia, ale jak na doŭha, — niawiedama.

Da cikawych takŭa spraŭ u Polščy naleŭyć sprawa adstaŭki Ministra Tuhuta. Hety Minister, jak „lekar Kresaŭ“, zaŭadaŭ adstaŭki byccam dzieła taho, što nie dajuć jamu tak lačyć „Kresy“, jak jon choča i ŭwajaŭ patrebnym. Ale i na hety raz, jak zaŭsiody, skončyłaŭsia tym, što p. Tuhut ministram astajecca, a ministram ašwiety naznačajecca p. St. Grabski. Woś hety pan sapraŭdy „pamoŭa“ p. Tuhutu „lačyć“ biełarуска-litoŭska-ŭkrainskija „Kresy“!...

duŭa pierapałochałasia z pryčyny damahaŭnia Łatwija Sawietaŭ žmieny 24 art. Ryskaha Traktatu, ŭstanawiŭšaha polska-rasiejskiju hranicu.

Artykuł hety datyčyć sprawy pierawozki tawaraŭ sawieckich praz Polšču. Kali-b palaki z bałšawikami dahawarylisia i sawieckija tawary mieli-b pieraprawu praz Polšč, dyk hetym samym Polšč maŭla-b mnoha skarystać, a Łatwija i inšyja bałtyckija dziaŭŭy maŭli-b mnoha stracić, bo ŭ značaj miery pierawoz sawieckich tawaraŭ praz hetyja dziaŭŭy byŭby spy-nieny.

Ab Litwie polskija hazety pisali, što byccam jana z pryčyny padpisaŭnia Konkordatu miŭ Polščaj i Papieŭam, parwała z hetym apoŭnim znosiny. Wot-ža akazałasia, što ŭsio heta niapraŭda. Litwa znosinaŭ z Rymam nie parwała, ale praz swoj urad wykazwaje Rymu ŭsiu tuju kryŭdu, jakoj Litwa moža daznać, kali Konkordat budzie pryniaty takim, jakim jon joŭ, i damahajecca papraŭki jaho.

Sajuz Radawych Respublik zaŭsiody pryduŭaje nieŭta nowaje. U Radawych respublikach zamiest parlamentu, ci sojmu joŭ Centralny Wykanaŭčy K-t. Woŭ-ža hety Kamitet, zamiest adbywać swaje narady ŭ Maskwie, dzie jaho pastajanaje miejsca prabywaŭnia, abjaŭdŭaje pa roznych haradoch Radawych Respublikaŭ i tam wiaŭdzie swaju pracu. Niadaŭna hety K-t adbyŭ naradu ŭ Zakaŭkazji, ŭ Tyflisie. Na hetaj naradzie minister Zahraničnych Spraŭ Čyčeryn skazaŭ wialikuju palityčnuju pramowu, ŭ jakoj miŭ inšym zajawiŭ, što Radawyja Respubliki z Polščaj chočać parazumiecca ŭwa ŭsiech sprawach, aprača Ryskaha Dahaworu, jaki, pawodle dumki Čyčeryna, pawinien być pierahledŭany i pierarobleny nanowa.

Liha Narodaŭ niadaŭna adbyła naradu ŭ Ženewie i, jak zaŭsiody, nie dajŭta da nijakaha tołku. Na hetaj naradzie išlo pradusim ab padpisaŭnie pratakolu papiaredniaj narady, ŭ jakim haworycca ab tym, kab nia byŭto wajny i što rabić, kali chto hetu wajnu pačnie. Wot-ža Anhlija pieršaja admowiłasia padpisać heny pratakól. Takim čynam, jak bačym, z hutarak Lihi Narodaŭ nia wychodzić ničoha!

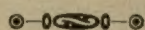
Z WILNI.

— **Pratest prociů Konkordata.** Wilenski Litoŭski Kamitet abwieściů u litoŭskaj prasie pratest prociů nikatorych punktaů Konkordatu, zaklučany pamiż Polščaj i Watykanam, a imienna prociů: XII, XIX, XX i XXI.

— **Zaraznyja chwaroby.** U minułym tydni zachwareła ũ Wilni na brušny tyfus 6 (pam. 2), plamisty 2, odru 37 (pam. 1), kokluś 20, rožu 2 i na inšyja chwaroby 16 asob.

— **Spynieńnie abarotu piacizłotnych banknotaů.** Polski bank pačynaje pastupowa wybirać z abarotu 5 złot. banknoty.

Pošta ũžo zahadała swaim paduładnym ustanowam zatrymoŭwać napływaŭšyja ũ ich kasy 5 złotnyja banknoty i adsyłać ich u heneralnuju dyrekcyju pošty.

USIAČYNA.

USIO ROUNA.

Śpiok na poli, haračynia...
Ni chmuryunki anidzie...
Wiecier ścich... Kasiēc ad potu
Aś kupajecca ũ wadzie.

Pot curkom lije za šyju,
Mokry skiwicy i łob,
Ruki mlejuć, śmiaha muča...
Nie, nia wytrywaŭ Prakop.

Z ślizkich ruk kasa irwiecca
I ni słuža ũžo zusim,
A kaśula tak pramokła,
Choć wykručywjaj na im.

Samy śpiek nia daj Ty, Bożał...
Dakučajuć awadni...
Wo Prakopka umaryŭšyś
Z ciażkaŭ pracy a paŭdni.

Ledź żywy pryšoŭ da chaty —
Bardziej prosić padać pić,
Bo ad śmiahi huby, hortła,
Ŭsio prasochła, aź balić.

Źonka mužu spahadaje
I pytaje, čaho dać:
Małaka, ci mo wadzicy,
A mo kwasu paśukać.

Muż, zhadžajučysia z Źonkaj,
Kaža, sieŭšy la stała,
Mnie ũsio roŭna, ale lepiej,
Kab harełki ty dała.

A. P—č.

PRYKAZKI.

1. Biada biadu pierabudzie, — adna zhinie, druhaja budzie.
2. Z čužoha Kania choć siarod bałota złaż.

3. Nia wučysia rozumu da staraści, a da śmierci.

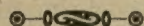
4. Wiek żyć, to nia miech šyć.

ZAHADKI.

1. Čaho da chaty nia prystawiś?
2. Siarod mora katoŭ chwośt.
3. U wadzie rodzicca i wady baicca.
4. Pamiż dubinki, pamiż laščynki kusok skuracinki.

RAZHADKI Z Nr. 10.

1. Huś.
2. Krosny.

Ankieta „Krynicy“

Jašče śmat chto nia wieryć, što patreba nam żyćcia relihijnaha ũ formie rodnaj, biełaruskaj. Woś przyzwajem tych, kamu sprawa heta lażyć daŭnieńka na sercy: Wyskażyciesia ũ našaj „Krynicy“, da jakich wysnawaŭ wy dajšli i što dumajecie ab adnosinach relihijnych na Biełarusi, asabliwa ũ abradzie łacinskim. Dajcie wykaz swajmu śčyramu pierakanańniu i padpišyciesia cełym swaim proźwiščam. Pažadany adказы tak ludziej świeckich jak i pieradusim biełaruskich duchoŭnych.

1. Što Wy dumajecie ab kazańniach pa biełarusku?

- a) čamu jany patrebny?
- b) ci jany karyśniejšy čym čużackija?
- c) ci byli Wy na kazańni biełaruskim i jakoje wyniašli ũraźańnie?
- d) ješli Wy ksiondz, to ci kazali kali nawuku pabiełarusku i što pierazywali tady?

2. Što dumajecie Wy ab dadatkowym nabaženstwie pa biełarusku?

- a) ab pieśniach relihijnych;
- b) ab chorach biełaruskich i naohuť ab kaścielnaj tworčaści ũ rodnaj mowie?

3. Što Wy dumajecie ab biełaruskim wydawiectwie relihijnym i jaho nieabchodnaści.

4. Ci Wy ũważajecie panawańnie čużackaj mowy ũ światyniach našych za stan normalny i sprawiadliwy?

5. Što Wy dumajecie naohuť ab ruchu relihijnym na Biełarusi i ab kulturnym jaho značeńni?

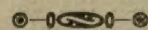
HRAMADZIANIE! paśpiaścicie da 31 sakawika (marca) hetaha hodu padać praz paŭnamocnika Školnamu Inspektaru deklaracyi ab tym, što wy žadajecie, kab u waśaj škole nawuka wykłađałasja ũ biełaruskaj mowie.

Naša Pošta.

— **K. Awinu** ũ Amerycy: Dziakujem za pomać i za adrasy. Pišycie da nas ab żyćci biełarusau ũ Amerycy. — **O. Jakubčyk**: „Krynicu“ Wam użo nie pasyłajem. — **M. Judyckamu** z pad Miadziala: „Krynicu“ pasyłajem. — **J. Mozalu** z pad Kaźloŭščyny: Pasyłajem. — **Wiktoriji Poremskaj** z Telecha-naŭ: „Krynicu“ pasyłajem ad Nr. 11. Numaroŭ pa-piarednich usich nia majem; što znajdziem — toje pryšlom. Što tyčycца pieśniaŭ, dyk paprosim knihar-niu, kab jana Wam wysłała što-niebudź. — **K. Ła-buńku**: Adras źmianiajem. Ad J. Kmity 3 zł. atry-mali, hazetu pasyłajem. — **Hannie Korsak** z pad Smarhoń: 1 zł. atrymali. Hazetu Wam pasyłajem aku-ratna. Dawiedajciesia na poście, kudy jana dzieje „Krynicu“? — **D. Kareckamu**: Hazetu pasyłajem. Wašaj prośbie pamahčy ničoha nia možam. — **J. Fursu**: Za dobruju ŭwahu dziakujem. Na „Awad-nia“ 1 zł. 80 hr. pieradali. Dla Wrubleŭskaha i Nie-wiadamaha nie pasyłajem asobna, bo nia wiedajem ich adrasu. Budziem pasyłać im na Waša imia. — **R. Żwierowiču** z pad Pieskaŭ: „Krynicu“ Wam pa-syłać spyniajem. — **J. Kijonku** z pad Warapajewa: Dobra, pasyłajem wam adzin numer „Krynicy“. Ad-rasy nadrukujem i pryšlom. — **Andreju Statkiewi-ču** z pad Chożawa: 4 zł. atrymali. 1 zł. pieradajom na „Awadnia“. Paradu ab ziamli napišym Wam u ča-rodnym numary. — **J. B.**: Atrymali, skarystajem. — **Piradoŭskamu Niadbajle**: Atrymali, nadrukujem. — **J. D.**: Atrymali, nadrukujem. — **Ławaryskamu pa-rachwijaninu**: Pryšłanaje atrymali, nadrukujem. — **Kamaru** z pad Działawa: Dziakujem, nadrukujem. — **F. Hańčaru**: Dzieła taho, što Wy nia możacie za-plaćić za „Krynicu“, a lubicie jaje čytać, dyk my Wam pasyłajem darma. Zapłacicie, jak pabahaciejecie. — **J. Malko**: Atrymali, paprabujem nadrukawać. — **Ks. Z. Šymkiewiču**: 6 zł. atrymali, „Krynicu“ pasy-łajem. Adpišycie, ci Wy jaje atrymliwajecie? — **A. Paźniaku** z Subotnikaŭ, **J. Kušelu** z pad Haradka-Wialejskaha i **Ant. Nosko** z pad Šarkaŭščyny: pa 2 zł. atrymali. „Krynicu“ pasyłajem. — **Maleju**: 1 zł. atrymali. Hazetu pasyłajem. — **Jazepu Niemčynowiču** z pad Izabelina: „Krynicu“ Wam pasyłajem. — **J.**

Šynkiewiču z pad Pierabrodzia: 1 zł. atrymali, haze-tu pasyłajem. — **J. Rudziewiču** z pad Smarhoń: „Krynicu“ Wam pasyłajem. — **A. Koŭzanu**: Duża dziakujem. Nadrukujem. — **P. Bakuŭ** z pad Biela-stoka. Hazetu wam pasyłajem. — **Felku Żyłkawamu** z pad Żodzišak: „Krynicu“ Wam wysyłajem. — **T-wu „Rytas“** u Haduciškach: wysyłajem. — **Janku An-tončyku** ũ Kaźloŭskaj hminie: Ab usich henych nie-sprawiadliwaściah u Wašym hminnym żyćci radzim Wam źwiarnucca ũ Bielaruski Pasolski Klub u War-šawie, apisaŭšy usio padrobna. — **St. Hilu** z pad Druskienik: Dobra, pasyłajem „Krynicu“, a tak-ža pa-prosim inšyja redakcyi, kab i jany wam pasyłali bie-laruskija hazety. — **J. Bakowiec** z pad Słonima: Na Waša pytańnie ab ziamli adkażym paźniej. Kniharniu prosim, kab wysłała Wam katalog. 1 zł. na „Krynicu“ atrymali, a druhi addali na „Awadnia“. — **W. Kan-dratu**: 1 zł. 50 hr. atrymali. Prośbu spaŭniajem. Za adrasy dziakujem. — **W. Ściapanawu** z pad Mołča-dzi: 60 hr. atrymali, hazetu pasyłajem. — **J. Hara-choŭskamu** z pad Bahdanawa: Na Waša pytańnie da-dziom adkaz krvchu paźniej. — **Juljanu Koško** z pad Słonima: Dobra, wysyłajem. — **P. Klimu** z pad Pru-żan: Duża Wam dziakujem, što wy pomnicie ab na-šym adradžeńni i inšych ab hetym wučycie. Hazetu pawodle padanaha Wami adrasu pasyłajem. — **Bie-laruskamu Trubaduru**: Dziakujem, nadrukujem, pi-šycie ab rodnaj pieśni bolš. — **A. Susiedzkamu** z Jodzkej hm.: Dumajem, što ŭłaśnik młynu, kali jon tolki dla siebie mielić, pramysłowaha patentu nie pa-rabuje. Radzim adnak z hetaj sprawaj źwiarnucca ũ Bielaruski Pasolski Klub. — **Susiedu** z pad Por-pliśča: atrymali, skarystajem. — **Wincukiewiču**: Nad wiersam Wašym padumajem. — **P. Dulincu**: 6 zł. atrymali; „Krynicu“ pasyłajem pawodle padanaha ad-rasu. — **St. Tatarynowiču** z pad Baranawič: 5 zł. atrymali, hazetu pasyłajem. — **Mik. Dziemianowiču** z pad Charošcy, **Ant. Špaku** z pad Miadźwiedzicy i **St. Ulewicu** z pad W.-Salečnik: pa 1 zł. 50 hr. atry-mali, hazetu pasyłajem. — **M. Chawanskamu**: z pad Baranawič: 1 zł. atrymali, prośbu Wašu spaŭ-niajem. — **Kaz. Aŭsiejku** z pad Suchawoli: 3 zł. atrymali. „Krynicu“ pasyłajem.

LAKARNIA LITOŬSKAHA T-WA SANITARNAJE POMAČY

Wilnia, Wilenskaja wul. 28.

U ambulatoryi prymajuć daktary-specyjalisty: dziciačyja chwaroby — ad 3 da 4 hadz.; unutranyja chwaroby 10—4; chirurgičnyja 1—2; žanočyja 11—1; wačej 11—2; wušej, nosa i horła 2—3; zuboŭ 10—11; skury i weneryčnyja 2—3; nerwaŭ 1 — 2; u lakarni addziely: ŭnutrany, chirurgičny, hiniekalahičny i RADZILNY.

KABINET RENTGENA I ELEKTRA-MEDYČNY

Lačefnie pramień-niam, fatahrafawańnie, prašwiat-lańnie, elektr. wanny, elektr. masaż.

ANALITYČNAJA LABORATORYJA.

Redaktor-wydawiec **B. Turonak**.

PRYJMAJECCA PADPISKA

na ilustrowany humarystyčny žurnal

„AWADZIEŃ“

BAHATY I CIKAWY ŽMIEST!

Na hod — 7 zł., na 3 miesiacy — 1 zł. 80 hr.

Adres: Wilno, Zawalna 7 (pry kniharni).

CYTAJCIE I PASYRAJCIE „KRYNICU“.

Tow. Wyd. „POGON“, Druk. „PAX“ Wilno, zauł. Św. Ignacego 5.